

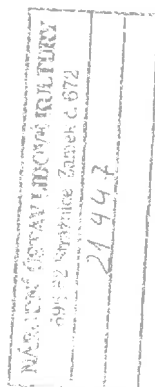
SPOLEČENSKOVĚDNÍ RECENZOVANÝ ČASOPIS
PRO MORAVSKO-SLOVENSKÉ POMEZÍ

SLOVÁCKO
LXIII
2021

SLOVÁCKÉ MUZEUM UHERSKÉ HRADIŠTĚ

Obsah

Etnologie	
Markéta Vašulková: Mužský lidový oděv na jižním Kyjovsku	11
Magdalena Maňáková: Pozice dětí ve výročních obyčejích na Hornácku 20. a 21. století	29
Pavol Krajčovič: Vedomosti o malokarpatských huncokároch pred vznikom Veľkoneckej ríše	43
*	
K šedesátým narozeninám Iva Frolce (<i>Ladislav Šupka, Jiří Severin, Ivan Plánka, Daniel Luther, Marta Kondrová, Iveta Mátllová</i>)	55
Petr Číhal, Vítězslav Vilímek, eds. Tradiční kulturní kontexty pití alkoholu a kouření (<i>Jana Pospíšilová</i>)	60
Knihovna ve Vlčnově nese jméno významného rodáka (<i>Jiří Jílek</i>)	62
Archeologie	
Zdeněk Kuchař, Jaroslav Bartík, Klára Augustinová: Doklady středověkých a novověkých lidských aktivit v zalesněném terénu Chřibů. Případová studie systematické detektorové prospekce v trati Buchovice – „Dubový díl“	67
Dana Menoušková: Kachle se znaky panských rodů ze starších archeologických výzkumů v Uherském Hradišti a v Uherském Brodě	123
Jaroslav Bartík, Tomáš Chrástek, Jiří Novotný, Lenka Bartíková, Hana Nohálová: Drobné archeologické výzkumy v intravilánech měst a obcí na Uherskohradištsku v letech 2015–2020	145
*	
Záchranné archeologické výzkumy Slováckého muzea v roce 2021 (<i>Tomáš Chrástek, Zdeněk Kuchař, Jaroslav Bartík, Dana Menoušková, Jiří Novotný</i>)	175
Historie	
Jiří Mitáček: Tajemství dvojích Popovic. Příspěvek k osídlení moravsko-uherského pomezí ve 13.–15. století	185
Jan Škvrták: Uherské epizody v dějinách hradu Bánova	201
Milan Krajčič: Jan Svojsze ze Zahrádky a Napajedel (1459–1468)	209
Nina Pavelčíková, Jana Hoferková: Jak se Svatý Antoníněk u Blatnice zapsal do historie 20. století	217
*	
Stanislav Batlíšek: K 25. výročí úmrtí (<i>Štěpán Kohout</i>)	231
Jiří Čoupek et al. Popovice: slovácká obec v letech 1220–2020 (<i>Helena Beránková</i>)	233
Jiří Čoupek et al. Podolí: obec nad Olšavou (<i>Ludmila Hobzová</i>)	234
Lukáš Čoupek a kol. Předkové nám, my potomkům. Staré Město 1321–2021 (<i>Ludmila Tarcalová</i>)	236
Dějiny umění	
Významné jubileum historika umění Josefa Malivy (<i>Hana Myslivečková</i>)	241
Jaroslav Kovanda oslavil osmdesátiny výstavou (<i>Milada Frolcová</i>)	242
Odešel Tomáš Měšťánek (<i>Milada Frolcová</i>)	246
V roce 2021 uzavřeli kapitolu pozemského života... (<i>Milada Frolcová</i>)	251
První ročník přehlídky umění a designu Objekt 04 (<i>Dominika Halavová</i>)	257

Slovácko 2021

Společenskovoední recenzovaný časopis pro moravsko-slovenské pomezí • Ročník LXIII • Vychází 1x ročně • Vydalo Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, příspěvková organizace, Smetanovy sady 179, 686 01 Uherské Hradiště dne 10. 8. 2022 • Odpovědný redaktor: Ivo Frolec • Tajemník redakce: P. Číhal • Redakční rada: P. Číhal, J. Čoupek, I. Frolec, M. Frolcová, L. Galuška, R. Habartová, T. Chrástek, M. Kondrová, L. Malina, H. Myslivečková, Z. Pokluda, L. Poláček, B. Rašticová, K. Slobodová Nováková, M. Šimša, L. Tarcalová, E. Večerková, A. Vyskočil • Tiskárna LELKA, s.r.o., Hodonínská 975, 696 17 Dolní Bojanovice • Náklad 200 ks

ISBN 978-80-87671-45-0
ISSN 0583-5569

MUŽSKÝ LIDOVÝ ODĚV NA JIŽNÍM KYJOVSKU

Markéta Vašulková, Národní ústav lidové kultury, Strážnice

Příspěvek reflektuje současnou podobu mužského lidového oděvu v obcích jižního Kyjovska – Dubňanech, Miloticích, Svatobořicích-Mistříně, Vacenovicích a Ratíškovicích se zaměřením na popis jednotlivých krojových součástí a jejich proměnu na základě dostupných ikonografických materiálů, terénního, muzejního a archivního výzkumu.

Oblast v okolí města Kyjova nazýváme jako kyjovské Dolňácko. Jedná se o jeden z národopisných regionů, kde se lidový oděv zachoval v běžném prostředí nejdéle a dosud zaujímá své pevné místo během kalendářních obyčejů, církevních svátků a dalších festivit. Jeho nositelé nejsou jen členové folklorních souborů a podobných sdružení, ale velká většina obyvatel tohoto regionu disponuje vlastním krojem. Právě kontinuita v nošení lidového oděvu a nepřerušená tradice zřejmě zapříčinila vývoj jeho podoby, která se formovala ještě během 20. století, kdy ve většině národopisných oblastí lidé kroj zcela odložili. Vzhledem k této skutečnosti se do lidového oděvu dostávaly prvky novodobé, promítající se ve výzdobě, užitém materiálu a způsobu úpravy.

Ženský kyjovský kroj se stal velmi oblíbeným, někdy je označován jako národní kroj. Vlivem svérázového hnutí a vlasteneckou tendencí na počátku 20. století byla touha vlastnit kroj typická také ve městech. V časopisech pro ženy vycházely stříhy na tzv. „národní kroj“, který byl sice výzdobou a užitým materiálem podobný krojům na Kyjovsku, ale nelze jej za kyjovský kroj zaměňovat. Kroj nebo spíše kostým, který je také inspirován krojem na Kyjovsku, se nosí v mnoha vesnicích u příležitosti hodů a jiných slavností až na Brněnsku a Znojemsku a jsou to většinou půjčovny kostýmů a krojů, které k této příležitosti kroje zapůjčují.

Přestože je kyjovský kroj takto markantně oblíbený, kupodivu nikdy nevzniklo souborné dílo, které by se mu podrobně věnovalo. V tomto příspěvku se záměrně nevěnujeme pramennému studiu k dané problematice, neboť mu byla věnována část příspěvku Petry Hrbáčové *Ženský lidový oděv na jižním Kyjovsku*¹.

Josef Klvaňa ve svém souborném díle *Moravské Slovensko*² lokalizuje jihokyjovskou variantu v obcích Dubňany, Milotice, Mistřín, Ratíškovice, Svatobořice³ a Vacenovice, kdy ji uvádí jako kroje dolské v oblasti břec-lavsko-hodoňské (miloticko-dubňanské). Ženský lidový oděv je však velmi podobný oděvu nošenému na Kyjovsku severním⁴, podstatná odlišnost se promítá zejména v užití čtyřhran-

Obr. 1. Svatební pár z Milotic, počátek 20. století. Soukromá sbírka.

ného rozměrného límce kolem krku a v současnosti také ve výsledné siluetě a tvaru sukni a rukávců. V případě mužského lidového oděvu se jedná a zcela jiný krojový typ. Mužský kroj na severním Kyjovsku má podobné znaky jako kroj na Ždánsku⁵, jihokyjovský kroj inklinuje stříhem ke kroji na Podluží. Rozdíly ve výzdobě, střihu a celkovém vzhledu jednotlivých krojových součástí se mezi vesnicemi jižního Kyjovska téměř stírají, o výrazných odlišnostech se zmiňujeme v konkrétních případech.

Nejarchaičtější podobu si dosud udržuje lidový oděv v obci Ratíškovice, na což upozorňuje už národopisec Klvaňa na přelomu 19. a 20. století. Badatelé tento fakt přisuzují jistě chudobě obce – horší bonitou půdy, menší možnost výdělků, částečnou izolovanost obce okolních vesnic.⁶ Celkově oblékání mužů kopírovalo dobovou módu a bylo převážně zhotovováno v dílnách školených krojových krejčí a švadlen (primárně soukenné součásti oděvu). Nejokázaleji byl oděv zdobený v Miloticích a Vacenovicích, tyto lokality nazývá už J. Klvaňa „slovácký Parýž“.⁷

Mužský lidový oděv se zdaleka neskládal z tak vysokého množství oděvních součástí, jako je tomu u žen, a jejich skladba určena k rozmanitým příležitostem zůstávala téměř neměnná. V problematice mužského i ženského lidového odívání bylo ze skladby oděvních součástí, jejich výzdoby a úpravy na první pohled patrné, z jaké oblasti nositel pochází, jaký je jeho rodinný stav a k jaké příležitosti je jejich skladba určena. Nejokázalejší krojové součásti byly užívány ke slavnostním příležitostem – velkým církevním svátkům, kalendářním a rodinným obyčejům. Nejzdobnější podobu mužského oděvu užívali svobodní mládenci.

Každý muž musel vlastnit několik základních součástí oděvu. Nejčastěji se jednalo o jednoduché kalhoty, *třaslavice*, a konopnou košili. Za účelem návštěvy kostela na nedělní odpoledne či návštěvu města oblékali muži soukenné nohavice, zdobené košile pravoúhlého střihu doplněné vyšivanou *kordulkou*. Svrchní součást představovala soukenná *marýnka* nebo *lajbl* s rukávy, v poslední třetině 19. století byly v oblibě jednoduché blůzy (*plůzně*). V zimě oblékali muži světlé kožichy se zdobným olemováním. Nedílnou součástí představovaly kulaté plstěné klobouky s rozličným zdobením, pro všední příležitosti továrně vyráběné obyčejné klobouky, v zimním období pokrývali muži hlavy kožešinovými beranicemi. Na přelomu 18. a 19. století se na Kyjovsku nosily těžké okované čizmy s kramflíkem, *sekanice*, které se musely při tanci vyzouvat, protože byly svými okovanými kramflíky nebezpečné pro ostatní tanečníky.⁸ Počátkem 19. století se ujal vysoké boty s pevnou holínkovou částí a často se setkáváme s obyčejnými *úkladovými* botami, zvanými *jojky*. Nosili je muži i ženy, běžně byly k dostání na trzích a jarmarcích, forma pravé a levé boty se nelišila. Hojně se prodávaly na jarmarku v Čejči, kde si je prý nechávali lidé na počkání u kovářů okovat.⁹

Největší úpadek zaznamenal lidový oděv v padesátých letech 20. století. S proměnou tradiční obživy odkládali kroje nejprve muži a poté i ženy. Ústup tradičního hospodaření a docházení do zaměstnání vytlačovaly lidový oděv z běžného života. Jeho údržba vyžadovala mnoho času, plátěné součásti byly náchylné k ušpinění a znehodnocení. Pro práci v továrnách, fabrikách, dolech nebo na železnici se jeví jako zcela nepraktické. Muži tedy začali upřednostňovat pohodlné a praktické městské oblečení – manšestrové kalhoty a saka, flanelové košile, montérky, vysoké boty vyměnili za pohodlné nízké šněrovací „baťovky“ nebo levné plátěné *tenisky*. Lidový oděv pak oblékali již jen k nejslavnostnějším příležitostem, jakými byly velké církevní svátky, poutě nebo svatby. Avšak i v případě svateb se na dobových fotografiích od druhé poloviny 20. století setkáváme často se situací, kdy je nevěsta oblečena v obřadním kroji a ženich v městském svátečním obleku – v kalhotách, saku a košili s kravatou, městském typu klobouku a nízkých šněrovacích botách. V minulosti se každý lidový oděvní komplet skládal z několika základních částí, jejichž podrobnému popisu věnujeme následující řádky.

Základní oděvní součástí všedního i svátečního oblečení je košile, zde zvaná *košela*. Střihově se typ nošený na jižním Kyjovsku řadí do kategorie košil se zavinovacím trupem, shodně se vyskytují téměř ve všech subregionech Slovácka. Košile je vytvořena příčně přeloženým pruhem spojeným bočním švem, na něj navazují kolmo připojené rukávy, v oblasti podpaží jsou všity čtvercové klíny. Jednotlivé části košile mají pravoúhlý tvar, materiál se nestříhal, ale „trhal po niti“, poté se části spojovaly stehem k sobě. U krku je košile opatřena stojatým límečkem, zapíná se na patentky nebo spínacím špendlíkem. Otvor tvoří příčný prostřih asi ve dvou třetinách šířky předního dílu nahoře. Košile je sešita do tvaru písmene T. Rukávy jsou směrem od loktů bohatě zdobené výšivkou či vsazenými krajkami, v oblasti zápěstí jsou dekorovány krajkou. Náprsenka disponuje charakteristickou výšivkou. Po celém obvodu je výšivkou ozdoben krátký stojatý límeček, výzdoba je provedena křížkovým nebo ornamentálním stehem černou, červenou nebo bílou bavlnkou. Košile se vyskytují v rozmanitých druzích výzdoby, ta je signifikantní ve vztahu k věku a stavu nositele a příležitosti, k níž je určena.

Košile určené k obřadním příležitostem vynikají bílou výšivkou, ta je na rukávech a náprsence podložena pruhy jasně růžové a jasně tyrkysové tkaniny (ve Svatobořicích se setkáváme i se zeleným podkladem). V minulosti k tomuto podkládání sloužila vlněná látka, dnes se používají nejrůznější syntetické materiály. Před praním se musí uvedená podkladová látka vypárat, aby do sebe barvy nezapustily.

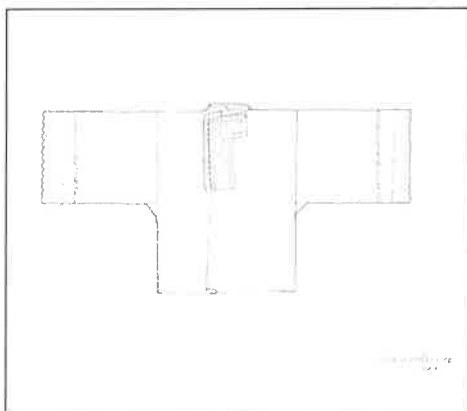
Bílou¹⁰ košili oblékají ženatí muži při obřadních a svátečních příležitostech. Poprvé ji muž oblékal u příležitosti svatby jako ženich a poté ji nosil na velké církevní svátky a důležité rodinné obyčeje.¹¹ Rukávy mohou být nastaveny etamínem (molem), kdy je vyšita až tato část.

Černou sváteční košili dodnes považují na Kyjovsku za nejsvátečnější. Nosí ji ženatí i svobodní muži. Rukávy jsou v oblasti od loktů dolů rozmanitě zdobené. Výšivka je podložena modře a růžově (zeleně Svatobořice); v Ratíškovicích jsou rukávy vyšívány barevně, uplatňují se barvy černá, tmavě červená, tmavě modrá, fialová a jejich kombinace.

Děrovanou *kocúrovou* výšivkou jsou zdobené rukávy košile *červené*. Nosili ji primárně ženatí muži, ale také *legrúti*, a v kombinaci s *třaslavicemi* i svobodní mládenci. Náprsenka a límeček jsou zdobené výšivkou červené barvy.

Své místo si zachovala plátěná všední košile pravoúhlého střihu bez ozdob s otevřenými rukávy (dnes se dochovala již jen v Ratíškovicích a Vacenovicích). U krku se zapíná špendlíkem. Rukávy tohoto typu košile jsou nezdobené a poměrně krátké – délkou dosahují zhruba pod lokty nositele.

Termínem *pásková košela* označují na jižním Kyjovsku městský typ košile podobný těm, které se nosí na Kyjovsku severním. Je ozdobena všitou krajkou (*trukem*) podloženou červeným plátnem, nebo černou plochou výšivkou. Tento typ košile nosili muži ve všední dny v posledním období před odložením lidového oděvu v první třetině 20. století.

Obr. 2. Střih mužské košile. Kresba P. Hrbáčová, 2021.

V Dubňanech se dodnes typ městské košile vyšívá barevnou plochou výšivkou kolem zapínání (náprsenky). Jedná se o polosváteční košili, která se kombinuje s nohaviciemi i *třaslavicemi*. V současné době se lze setkat s košilí tovární výroby, která je ozdobena ruční výšivkou a běžně se kombinuje s ostatními krojovými součástmi.

Košile s otevřenými rukávy se ukládají složené do obdélníkového tvaru. Rukávy se vodorovně přeloží přes trupovou část, která se složí na třetiny. Takto složené košile můžeme ukládat v několika vrstvách na sebe. V případě, že jsou košile po oprání, naškrobení a vyžehlení správně uloženy, není třeba je před oblékáním znovu žehlit.

Třaslavice

Plátěné kalhoty rovného střihu byly zhotovovány z konopného plátna domácí výroby a dodnes se jako běžná součást vyskytují v mužském lidovém oděvu na celé jihovýchodní Moravě. Jejich délka sahala zhruba pod kolena a byly výrazně širší než současné. Během 20. století se délka prodloužila až do dnešní podoby. *Třaslavice* nosili muži všech generací, stavu a věku během celého roku jako běžné denní oblečení. Měli je zasunuté do holínkových bot nebo volně, když nebyly doplněny obuví. *Legrúti* nosili *třaslavice* vpředu vykasané, částečně zasunuté do holínkových bot.

Střih *třaslavic* je na severním a jižním Kyjovsku totožný, jedná se o velmi jednoduchou konstrukci. Na jižním Kyjovsku se častěji objevují bez *ažúrové* výšivky v jejich dolní části.

Kordulka

V příspěvku Josefa Koutného o lidovém oděvu Milotic¹² nalézáme zmínku o mužské *kordulce* se žlutými knoflíky vyrobené z bílého či modrého flanelu. Tento typ *kordulek* v původním prostředí zcela zanikl, nebo byl převrstven typem, který se nosí až do současnosti.

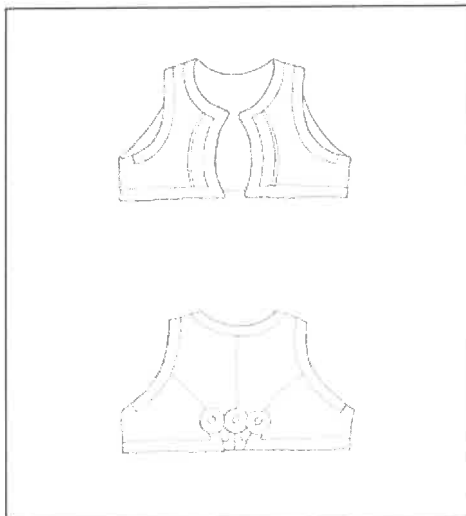
Na jižním Kyjovsku se ujal krátké vestičky na první pohled vynikající červenou barevností, tato dominuje v olemování výraznou červenou stuhou tovární výroby. Podklad je tvořen barevnou látkou, původně hedvábnou či *delínovou* (nejčastěji modrou, černou, zelenou, často různě vzorovanou), v současnosti se zhotovuje převážně z bílého či modrého brokátu. Zatímco na starších *kordulkách*, jež jsou zastoupeny v muzejních sbírkách, dominuje podoba podkladové tkaniny, na mladších kusech, s nimiž se setkáváme v terénu v současné době, na první pohled zcela převládá červená barva lemování a korálková výšivka. Z oblíbeného tzv. pávového brokátu se *kordulka* šila ze tří *řádků* květů, kdy na každém *řádku* musely být čtyři květy.¹³ U vesty se nejprve šije její podklad ze silného kanafasu nebo obdobného pevnějšího materiálu. Poté se brokát rozstříhá na čtyři tzv. *tabulky* tak, aby byly květy zrcadlově proti sobě. Pak se její okraje obšíjí továrně vyráběnou červenou stuhou (*haraska*, červená

Obr. 3. Mládenec ze Svatobořic-Mistřina ve svátečním kroji. Foto D. Rájecký. Národní ústav lidové kultury, 2012.

strojově vyšívána stuha, červená taftová stuha), podél ní se vyšije volský řetázek¹⁴ a ozdobné porty. Nakonec se na zadní část našijí tři červená kolečka ozdobená dle vkusu a rukopisu švadleny. Výzdobu zad vesty tedy tvoří čtyři výrazné výřezy sešité k sobě, sbíhající se nad dolním okrajem do šůsků, nad kterými vynikají tři zmíněná stejnoměrná kolečka (růžičky), často oblemovaná výšivkou volským řetázkem.¹⁵

Mužská vesta je jednou z nejokázaleji ozdobených krojových součástí oděvu. Dnes se převážně uplatňuje výzdoba tvořená z korálků, flitrů a korálkových port, jež se objevuje po celém vnitřním i vnějším obvodu zádočných *tabulek*. Prostor mezi výřezy (tabulkami) je u starších typů *kordulek* vyšit rozmanitými barevnými rostlinnými motivy, u mladšího typu se jedná převážně o výzdobu korálkovou výšivkou. Přednice *kordulky* byly původně vykrojeny tak, že po jejich sepnutí tvořil výřez tvar písmena O. Dnes se již objevují přednice rovně střižené. Podél obou přednic bývá výzdoba *kordulek* velmi rozmanitá. Ve dvacátých a třicátých letech 20. století získal na oblibě tzv. hodinový výřez složený z geometrických čtverců vyplněných ornamentálními motivy vyšitých těsně pod sebou. Přednice *kordulky* jsou u obou horních i dolních okrajů opatřeny kovovými knoflíky, jež se k sobě svazují stužkami tyrkysové modré barvy, způsob svázání stužkami se v jednotlivých vesnicích odlišuje.

Obr. 4. Mužská *kordulka* z jižního Kyjovska. Kresba P. Hrbáčová, 2021.

Obr. 5. Rozmanitá výzdoba mužských *kordulek*. Foto R. Horák. Národní ústav lidové kultury, 2017.

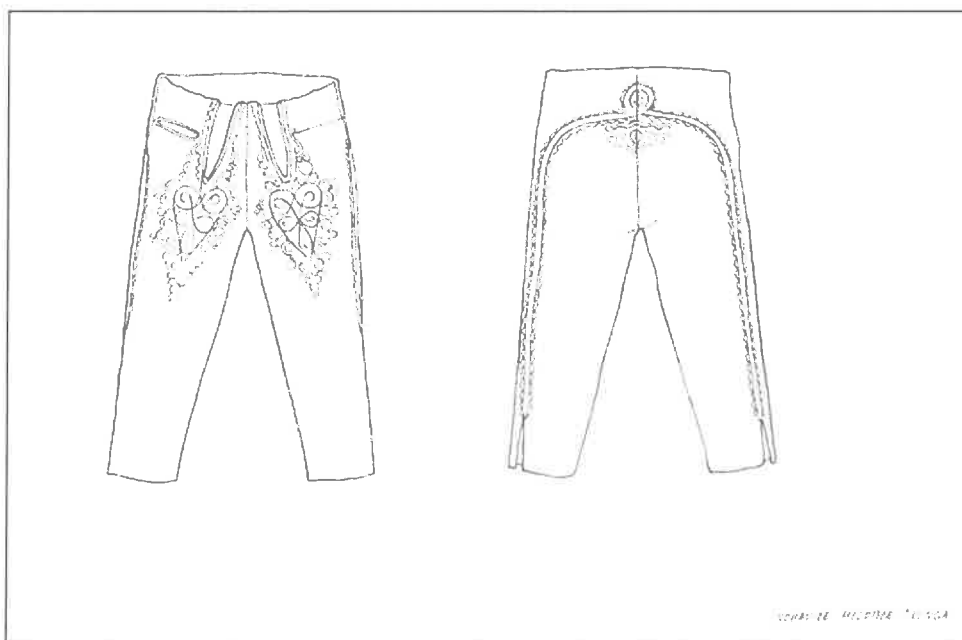
Ve Vacenovicích a Miloticích dosud identifikujeme také všední typ černé nezdobené krátké vesty, jež byla používána zejména staršími muži. V místech chybějícího zapínání je ozdobena žlutou a bílou stuhou tovární výroby. S odkládáním tradičního oděvu se vžilo užívání tohoto typu vesty pouze při všedních a pracovních příležitostech.

Svobodní muži zdobí *kordulky* dva a půl metru dlouhou průmyslově vyšívanou stuhou, jež se přeloží napůl, v přeložené části se prsty naskládá do tvaru vějíře. Svobodní mládenci v Ratíškovicích a Dubňanech ji nosí připnutou na levé přednici. Ve Vacenovicích a Miloticích připínají svobodní muži na levou přednici *kordulky* dlouhou vyšívanou stuhu, tu však jednoduše překládají přes zapínací špendlík a nechají volně splývat až k hornímu okraji boty. Ve Svatobořicích a Mistrčině umísťují tuto stuhu doprostřed mezi obě přednice *kordulky* do oblasti hrudi. Takto jsou výrazné rozdíly v upínání stuhy mezi jednotlivými lokalitami vžity až od druhé poloviny 20. století. Starší ikonografické doklady nasvědčují, že se nejednalo o striktní dogma v jednotlivých lokalitách, ale záleželo na období, vkusu a zvyklostech nositele. *Kordulka* se ukládá proložená nekyselým papírem, složená napůl v šatní skříni nebo šuplíku komody.

Nohavice

Na jižním Kyjovsku se jedná o kalhoty z tmavého sukna černé nebo tmavě modré barvy. V Ratíškovicích se ještě koncem 19. století používalo sukno popelavé barvy, které ale bylo během 20. století nahrazeno tmavým suknem jako na ostatním Kyjovsku.¹⁶

Střih se shoduje se střihem nohavic, které se vyskytují téměř na celém Slovácku. Jsou ušity z několika dílů, na vnější straně nohy se nachází zdobený šev (*lampas*), průnik bočních švů vytváří v oblasti hýždí výraznou oblínu, *taléř*, zvýrazněný a barevně zdobený.¹⁷ Na přední části uprostřed kalhot je poklopec, pod nímž se kalhoty spínají k sobě. Poklopec („padací most“) je u horního okraje opatřen tunýlkem, do kterého se navléká řemen.

Obr. 6. Soukenné nohavice z jižního Kyjovska. Kresba P. Hrbáčová, 2021.

Mužské nohavice vynikají zdobením v přední oblasti stehů a zadní části v oblasti beder. Jsou bohatě dekorovány kombinací černého cifrování, *šňůrování* (našité tkanice do ornamentálního tvaru) a vyšívání. Ornament je většinou proveden do tvaru trojlístku, jablíčka či pletence, kolem nějž se dále rozvíjí bohatá květová výzdoba.¹⁸ Cifrování bylo na nejstarších oděvních součástech provedeno domácí barvenou vlnou, později harasovou šňůrou průmyslové výroby.¹⁹ Vyšívku nalezneme také na zadní části kalhot a kolem zapínání v přední části. Cifrování má zpravidla černou barvu, na základě muzejního sbírkového materiálu se však v minulosti vyskytovala i světle modrá či jiná barevnost.

Začátkem 20. století se začaly objevovat jednoduché nezdobené nohavice, šité z cajku či *sometu* (manšestr). Byly jednoduchého střihu se zapínacím rozparkem, dvěma vodorovnými kapsami a tunýlkem v oblasti pasu, jenž sloužil k protažení řemene. Nejčastěji se kombinovaly s *páskovou* košilí, *plůzňou*, vysokými holínkovými botami a kloboukem tovární výroby. Nohavice se ukládají obráceny rubovou stranou ven, přeložené napůl v šuplíku komody či v polici šatní skříně.

Obr. 7. Muži z Ratiškovíc v průvodu Slováckého roku. Foto M. Vašulková. Národní ústav lidové kultury, 2019.

Řemen a šátek – „kapesník“

V pase drží nohavice kožený opasek. Jeho délka dosahuje až tří metrů, neboť jej muži ovíjejí několikrát kolem pasu, široký je asi tři centimetry. Vpředu se zapíná kovovou sponou a jeho volný konec upíná v oblasti beder spínací špendlík. Po celé délce je zdoben vybíjenými kovovými cvoky, uspořádanými do nejrůznějších geometrických tvarů.

Oblast poklopce nohavic dekorují muži ozdobným šátkem obecně nazývaným *kapesník*. Na základě dobových ikonografických pramenů usuzujeme, že každá generace preferovala nejen jiný způsob nošení, ale také jiný druh šátku. V období kolem první světové války a bezprostředně po ní nosili muži výrazné vlněné barevné šátky, jež zasunovali za opasek, provlékli

Obr. 8. Muž z Milotic ve svátečním oděvu. Foto P. Hrbáčová. Národní ústav lidové kultury, 2020.

Obr. 9. Muž z Vacenovic v červené košili a zástěře. Foto R. Horák. Národní ústav lidové kultury, 2017.

poklopцем, kolem nějž šátek ovinuli a jeho volný konec nechali viset po straně dolů.

Během 20. století přestali muži po svatbě odkládat tento ozdobný prvek a na oblibě získaly vyšíváné kapesníky. V posledních čtyřiceti letech je oblast „padacího mostu“ ozdobena šátkem, jež muži provlékají z jedné strany na druhou a na bocích připevňují spínacím špendlíkem. Tyto ozdobné šátky se v terénu vyskytují v několika provedeních. Nejčastěji se jedná o kašmírový vlněný šátek, jehož třásně visí volně dolů, přes něj je umístěn bílý kapesník s *kocúrovou* výšivkou. Jiným typem je šátek barevně vyšíváný rostlinnými a květinovými vzory aplikovanými na plátně (v Ratíškovicích červeně vyšíváný, v ostatních obcích jižního Kyjovska s barevnou výšivkou). Šátek je čtvercového tvaru s krajkovou obrubou, při oblékání se skládá do obdélníku. Ve Vacenovicích podkládají i plátěný vyšíváný kapesník kašmírovým šátkem červené barvy, v Dubňanech se objevuje vyšíváný šátek bez podkládání šátkem kašmírovým. Šátek nosí muži i malí chlapci také k *tráslavicím*, kdy je složen do tvaru trojúhelníku, jehož nejkratší cíp směřuje dolů.

Zástěra

Po první světové válce se stala módní (pravděpodobně vlivem z nedalekých Mutěnic) mužská vyšíváná zástěra. Jedná se o obdélníkovou zástěru z modrého plátna, u horního okraje opatřenou dvěma tkalouny, *tráčky*, výrazné barvy (nejvíce ostře růžová). U dolního okraje zástěry vyniká barevná výšivka rostlinného vzoru a barevná kolečka. Dolní okraj a rohy zástěry lemuje úzká barevná krajka (nejčastěji černá). Zástěru nosili muži výhradně k *tráslavicím*, avšak ikonografické prameny první třetiny 20. století dokládají zástěry i k nohavicím (Dubňany). Zde se k zástěře nosí částečně zakasaný vlněný ženský šátek na levé straně, který od pasu volně splývá na stehno. Dubňanská zástěra je u horního okraje zdobena strojově vyšitými dekorativními sámkami. Na

práci užívali muži nezdobenou zástěru z modrého plátna, která plnila funkci ochrany oblečení před znečištěním.

Zástěra se pere běžným způsobem v pračce, není nutné ji silně škrobit. Před ukládáním do šuplíku komody nebo šatní skříně se skládá do tvaru obdélníku.

Obuv

Ještě v poslední třetině 19. století chodili muži ve všední dny často bosí. Pozůstalostní inventáře i dobové prameny často zmiňují tzv. úkladové skalické boty, *jojky* – bezešvé vysoké volné holínky z měkké kůže, které v oblasti kotníků volně splývaly. Pravá i levá bota byly šity stejně. Široká lýtková část i oblast kolem kotníků umožňovala za chladnějšího počasí vycpání boty slámou a omotání onucemi.

Do současnosti se k parádnímu kroji nosí jednoduché nezdobené vysoké boty. Mají pevnou lýtkovou část se svislým švem uprostřed lýtky na zadní straně. Lýtková část je s lodkou spojena měkkou kůží. K mužskému oděvu se často nosily jezdecké nebo vojenské holínky. S vzestupem průmyslu se začaly nosit továrně vyráběné nízké plátěné *tenýsky* a kožené kotníkové šněrovací *komisňáky*. Ukládají se nejlépe vycpané papírem nebo dřevěným *kopytem*, lýtková část se vyplňuje stébly rovné slámy v punčoše a nověji i plastovými lahvemi.

Obr. 10. Chasa z Ratíškovic s obřadními *rúchy*. Foto M. Vašulková. Národní ústav lidové kultury, 2019.

Mužské svrchní kabátky

Mužský kabátek s dlouhými rukávy, *lastýřák*, byl v období před první světovou válkou zhotovován z černého francouzského listru – lehké lesklé látky z bavlněné příze a česané vlny. Odtud pochází jeho název. Místy se pro zhotovování *lastýřáku* užíval černý klot nebo jiná vhodná tkanina.

Jedná se o kabátek sahající do pasu, jehož přednice jsou opatřeny dvouřadým zapínáním. Těsně u krku je poměrně nízký stojáček, pod nímž se nachází dvě otevřené klopky. Límeček i klopky jsou ozdobeny černým šňůrováním (červenou strojovou výšivkou – Milotice, Vaceňovice, Svatobořice-Mistřín), jímž je ornament vytvořen také uprostřed zádové části nahoře pod týlem. Zádová část je sešita ze čtyř dílů, svislý šev, dekorovaný třemi černými lesklými knoflíky, je veden středem zad, dva obloukové švy směřují od otvorů pro rukávy směrem ke středu. Zde jsou zakončeny krátkými šúsky a černým lesklým knoflíkem nahoře.

Na obou přednicích jsou kapsy s klopami střiženými do špičky zakončené černým knoflíkem. V jednom případě se jedná o skutečnou kapsu, druhá figuruje pouze jako výzdobný prvek.

Po druhé světové válce si muži ve Svatobořicích-Mistříně oblíbili dvouřadově zapínané modré nebo černé soukenné kabátky – *lajbly*. *Lajbly* jsou zdobeny kolem krku a na klopách červeným sukrem a tmavě modrou strojovou výšivkou.

V Ratíškovcích se vedle *lastýňáku* ujal také modré kabátky sahající délkou mírně pod pas nositele označované jako *modrák*. Kabátek je ušit z modrého sukna a opatřen dvouřadovým zapínáním na rovně střižených přednicích. Tyto se nahoře pod nízkým stojatým límečkem rozevírají do červených sukrem pošíitých klop. Skryté kapsy s klopami se nachází na obou stranách v oblasti pasu.

V Dubňanech jsou nyní obvyklé mužské kabátky podobného charakteru a střihu jako *lastýňáky*, pro jejich výrobu se používá jemné černé sukno. V současnosti nově vznikající mužské kabátky jsou inspirovány střihem i charakterem *lastýňáku*, avšak jsou většinou delší než původní, zpravidla překrývají pas nositele.

Obr. 11. Muž z Mistřína v *lajblu*. Foto D. Rájecký. Národní ústav lidové kultury, 2012.

Na přelomu 19. a 20. století získal na oblibě mužský kabátek s dlouhými rukávy zvaný *plůžňa*. Svým střihem byl inspirován vojenskou uniformou. U krku je *plůžňa* opatřena krátkým stojatým límečkem, pod nímž má dvouřadové zapínání. V oblasti hrudi se po obou stranách od zapínání nachází kapsy překryté klopami. Svou délkou přesahuje pas nositele, v jehož oblasti je mírně projmuta. Nejčastěji se zhotovovala z cajku a manšestru a nosila v kombinaci s kalhotami ze stejného materiálu. Dnes se již s *plůžňami* na jižním Kyjovsku téměř nesetkáme.

Mužské kabátky se nechávají odborně čistit v čistírnách, běžně se udržují odstraněním nečistot z povrchu válečkem nebo kartáčem s jemným chlupem. Ukládají se složené rubovou částí ven nebo pověšeny na ramínku v šatníku.

Pokrývky hlavy

Ke svátečnímu oděvu nosí muži klobouk kulatého tvaru, který má po celém svém obvodu užší stříšku. Klobouk je ozdoben několika řadami žinylky v bílo-červeno-zelené barvě, v oblasti nad čelem jsou žinylky ukončeny střapatou kokardou. Řady žinylek jsou ukončeny stříbrným nebo zlatým páskem a korálky ve stejné barvě. Tvar žinylkové výzdoby určují je-

jich výrobci, dnes se setkáváme i s klobouky, jež mají žinylkovou výzdobu umně spletenou ze tří barev do sebe. V současné době jsou muži zvyklí zdobit klobouky květem rostlého muškátu v červené barvě, svobodní mládenci i dvěma kohoutími kosárky a snítkami *asparágu*. Na základě ikonografických pramenů je zřejmé, že v minulosti byly k výzdobě klobouku používány převážně umělé květy.

K všednímu typu oděvu nosili muži klobouky tmavé barvy (černá, hnědá, šedá) v úpravě *na tři facky* (tedy promáčknuté po stranách i nad čelem). Klobouky byly k zakoupení na jarmarcích a u drobných obchodníků – charakterem se jednalo o městské klobouky. Tyto se žádným způsobem neozdobovaly.

K pracovnímu kroji se na přelomu 19. a 20. století ujal u ženatých mužů černé kulaté klobouky s ušší střechou. Po obvodu kulatého dýnka byly zdobené černou stuhou a v oblasti nad čelem černou sponou.

V chladném počasí měnili muži klobouky za kožešinové beranice – *aksamitky*. Starší typ beranice byl okrouhlý s výrazným kulatým dýnkem, které se prolamovalo nad oběma spánky dovnitř, v některých případech se kožešina prolamovala jen na jedné straně. Novějším typem beranice je tzv. *astrachánka*, při složení spíše hranatého tvaru, jejíž dýnko se prolamovalo směrem dovnitř.²⁰ Beranice nosili jak ženatí, tak svobodní muži.

Kožich

Jedná se o kratší přiléhavý kožíšek zvaný *strúpek* z bílé beránčiny, po obvodu lemovaný proužky černé a bílé kožešinky – tzv. *buchtíčky*. Jeho střih je rovný, v pase se mírně rozšiřující, kolem krku, v oblasti hrudi a rukávů je olemován širokým pruhem černé beránčí kožešiny. Na zádech v oblasti projmutí jsou dva ozdobné kožené střípce – *laštůvky*.

Kožichy si muži pořizovali, když začali „pacholčit“, tedy po ukončení povinné školní docházky.²¹ V Místříně byly až do poloviny 20. století oblíbené dlouhé kožichy „dubeňáky“, s kterými se dodnes můžeme setkat v obcích severního Kyjovska.

Obr. 12. Zdobení klobouku na jižním Kyjovsku. Foto P. Hrbáčová. Národní ústav lidové kultury, 2020.

Obr. 13. Chlapec z Vacenovic ve sváteční variantě oděvu a „kožúšku strúpku“, třicátá léta 20. století. Soukromá sbírka.

Obr. 14. Muži v halenách na hodech v Miloticích.
Foto R. Horák. Národní ústav lidové kultury, 2017.

Kožichy dováželi na místní trhy obchodníci z Holíče a Skalice, dnes se nechávají šít u kožešníků v dostupné vzdálenosti. Kožichy z jemné bílé kůže bývaly velmi náchylné k ušpinění. Jejich čištění se v každé lokalitě věnoval někdo zkušený, kdo je uměl vyčistit křídovou moučkou.

Halena

Halena představuje jednu z nejarchaičtějších mužských krojových součástí. Koncem 20. století zcela vytratily z terénu, zásluhou folklorních souborů se však začínají opět objevovat.

Jedná se o rozměrný kabátec, jenž délkou kryje kolena nositele. Halena bývá zhotovena z bílého nebarveného sukna. Stříhově se jedná o příčné pončo. Na zadní straně se nachází rozměrný límec olemovaný tenkým pruhem červeného sukna – *cimbál*, jež si muži za nepřízné počasí přehazovali přes hlavu. Halena se oblékala na kompletní oděv, muži pod ní nosili košili, kordulku i svrchní kabátek – *lajbl* nebo *lastýřák*.

Mentýk

Jedná se o již zaniklou krojovou součástku, avšak velmi archaickou a hojně zmiňovanou v literárních i archivních pramenech. Dodnes se s kabáty typu *mentýk* setkáváme v etnografických regionech Hornácka či Valašska.

Mentýk (někdy též *mentlík*) byl mohutný kožešinový kabát, který se na Kyjovsku přestal nosit již koncem 19. století. Jednalo se o součást oděvu, kterou nosili muži i ženy. S tímto názvem se setkáváme v soupisech pozůstalostí obyvatel Ratíškovic i Milotic. *Mentýk* byl kabát z modrého sukna podšíitý kožešinou, zapínal se asi na 14 zlatých knoflíků a zdobilo jej šňůrování.²² U krku a dolního okraje byl lemován liščí kožešinou.

V Miloticích v něm chodili ještě ve třicátých letech 20. století místní radní při významných církevních příležitostech. Na milotické faře byly dlouho dochovány čtyři exempláře, avšak i v tomto případě se domníváme, že se již jednalo o rekonstrukci zaniklé části lidového oděvu. Jejich užívání vytlačily modernější kožichy, které byly běžně k dostání na jarmarcích a trzích.²³

Varianty mužského lidového oděvu

U ženského kroje bychom našli nespočet variant a kombinací, určených ke konkrétním příležitostem, u kroje mužského je situace zcela odlišná. Oděvních součástí je výrazně méně a nosí se takřka stále ve stejném složení. K všedním příležitostem se však užívá šatstvo obnošenější a méně zdobené. Stále však platí, že muži v základu oblékají kalhoty (*třaslavice*, *noha-*

Obr. 15. Stařeček z Milotic ve všedním oděvu, dvacátá léta 20. století. Soukromá sbírka.

Obr. 16. Mládenci z Milotic ve svátečních krojích, třicátá léta 20. století. Soukromá sbírka.

vice, pajtalony – kalhoty tovární výroby), košili, *kordulku*, obouvají *holénkové* boty a dle počasí a situace oděv doplňují svrchním kabátkem s rukávy (*lajbl, marýnka, lastýňák, plůžňa*), za každého počasí byla nezbytná pokrývka hlavy (klobouk, beranice).

Všední oděv mužů se sestával z plátěných *třaslavic*, obnošenější košile a *kordulky*, doplňován byl modrou zástěrou a černým kulatým kloboukem. Starší muži ještě na přelomu 19. a 20. století upřednostňovali černé všední *kordulky* bez zdobení v kombinaci s konopnou košilí a *třaslavicemi* ze stejného materiálu. Za chladnějšího počasí oblékali *plůžně* a obnošené *lastýňáky*. V chladném počasí doplňovali oděv halenou nebo kožichem.

V první polovině 20. století si muži oblíbili jednoduchý poloměstský cajkový nebo manšestrový oblek, sestávající se z kalhot (*pajtalon*) a kabátku se stojatým límečkem ze stejného materiálu (*plůžňa*), byl doplňován *páskovou* košilí městského střihu a kloboukem tovární výroby. V takovém oděvu bylo možno potkat muže na jižním Kyjovsku ještě v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století.

Při svátečních příležitostech nosili svobodní muži šňůrované soukenné nohavice, bohatě zdobené v oblasti stehů a hýždí. K nim oblékali *černou* košili s širokými otevřenými rukávy, červeně lemovanou zdobenou *kordulku*, jejíž přední část dekorovali dlouhou továrně vyšívanou stuhou. Nohavice v pase držel několikrát ovinutý kožený opasek. Do punktu kalhot navlékali skládaný šátek – červený vlněný, *delínový*, překrytý bílým vyšívaným kapesníkem. Na nohy obouvali vysoké kožené *holénky*, hlavu pokrývali kulatým černým kloboukem s výzdobou z rostlého asparágu, muškátu a *kosárků*. Svrchní součást lidového oděvu představoval *lastýňák*, jímž muži doplňovali výše uvedenou krojovou skladbu. Při méně významných příležitostech užívali muži tzv. *červené* košile. Kroj ženatých mužů se od kroje svobodných odlišuje výzdobou klobouku (ženatí muži nezdobí klobouky asparágem a *kosárky*) a chy-

Obr. 17. Muž v oděvu vacenovického *legrúta*. Foto P. Hrbáčová. Národní ústav lidové kultury, 2020.

Obr. 18. *Legrúti* z Vacenovic, dvacátá léta 20. století. Soukromá sbírka.

běžící vyšívanou stuhou na přední straně kordulky. Za chladného počasí doplňovali muži oděv kožichem či halenou, kterou často ani neoblékali, ale nosili přehozenou přes ramena. Obřadní kroj ženicha se skládá z výše uvedených krojových součástí, které se v případě svatby vždy pořizovaly úplně nové. Košile ženicha, jíž dostával jako dar od nevěsty, je bílá a výzdobu klobouku tvoří tzv. *lopata* – rozměrná vonice z umělých květů a rozmarýnu. Vacenovickou *lopata* tvoří tři větší voničky spletené z umělých květů (pomněnek, konvalinek, růžiček, korálků, stříbrných třásní a zrcátek). V Ratíškovicích nazývají vonici *zrcátko* ve tvaru červené růžičky vyrobené ze stuhy, jejíž konce splývají přes klobouk nad čelem dolů. Výraznou čtvercovou *lopata* nosili ženichové ve Svatobořicích-Mistříně. Byla tvořena rozmarýny a skládanou bílou stuhou. Ženich v Miloticích má *lopata* vytvořenou z jedné rozměrnější umělé voničky a pěti snítek rozmarýnu. Počátkem 20. století byla lemována třemi lokty červené vodové drobně skládané mašličky, jež se nazývala „sralková“. Po narození prvního potomka se z ní nechala ušít dětská *pupena*.²⁴ Nepoctivému ženichovi bylo zdobení klobouku vonicí v den svatby odepřeno. Mládenci doprovázející ženicha v den jeho svatby do kostela i na následující slavnost doplňovali obřadní oděv *rúchy* (Ratíškovice, Vacenovice). Jedná se o rozměrné praporce vyrobené z tureckých šátků připevněných na dřevěné holi nahoře ozdobené větvičkou zeleně a papírovými květy. V zimních měsících byl obřadní mužský oděv doplňován bílým *buchtíčkovým* kožichem.

Typické je oblékání *legrútů* – odvedenců. Ratíškovičtí a dubňanští *legrúti* jezdili k *asendě* – odvodu na vojenskou službu do Hodonína. K této příležitosti oblékali černé košile, *kordulky*, *lastýřáky*, nohavice s řemenem a kapesníkem, klobouky a přednice *kordulky* zdobili dlouhými pavími péry. Odvedenci z Vacenovic, Milotic a Svatobořic-Mistřína jezdili k odvodu do Kyjova, namísto nohavic oblékali *třaslavice*, jejichž přední část zakasávali do vysokých

holínek. V Miloticích a Vacenovicích doplňovali oděv modrou vyšívanou zástěrou, přičemž Vacenovičtí na zástěru připínali i zdobený vyšívaný kapesník a vlněný šátek složený do trojúhelníku. V posledním období začali upouštět od nošení kordulky pod *lastýňák*. Zdobení oděvu odvedenců pavími péry bylo typické na celém Slovácku, nepsaným pravidlem bylo zdobení oděvu neodvedených mužů dřevěnou kuchyňskou vařečkou.

Závěr

Lidový oděv na jižním Kyjovsku zaznamenal během 20. století markantní změny především ve výzdobě a užívaném materiálu. Velká proměna nastala u kroje ženského. Mužský oděv, který byl ve druhé polovině 20. století užíván už takřka jen při významných svátečních příležitostech, zásadní změny neprodělal. Skladba oděvních součástí zůstala nezměněna, odlišnosti nastaly u některých součástí ve střihu (mužské kabátky), v užitém materiálu a primárně ve výzdobě (mužské *kordulky*). Každá generace vnášela do jeho podoby nové prvky, které byly pozvolna přijímány s větším či menším pochopením. Některé novotvary se udržely (např. mužské vyšívané zástěry), jiné s odcházející generací zcela zanikly.

Velký vliv na podobu lidového oděvu mělo a stále má folklorní hnutí. Ve všech zmíněných lokalitách jižního Kyjovska totiž od poloviny 20. století působí folklorní tělesa – cimbálové a dechové hudby, folklorní soubory, *krúžky*, mužské a ženské sbory. Právě z důvodu nošení kroje při folklorních vystoupeních začalo docházet ke změně kontextu prezentovaných krojových variant, často se upouštělo od zásad vyplývajících z danosti stavu nositele, atributy svobodných užívali také ženatí členové souboru, protože byla vyžadována jistá uniformita. To všechno ovlivnilo podobu oděvu, která se díky folklorismu mnohdy dostala i do prostředí v běžném terénu. Úlohu folklorního hnutí však nemůžeme vnímat nikterak negativně, neboť často právě díky jeho členům zůstaly dochovány mnohé již zaniklé krojové součásti, nebo byly na základě dostupných ikonografických pramenů obnoveny.

Poměrně zásadní roli v současné době hraje vysoká finanční nákladnost nově pořizovaných krojových součástí, ta je zřejmá při vynechávání některých součástí, které původní krojové komplety vždy obsahovaly (např. muži v minulosti nosili *kordulky* pod svrchní kabátky, od čehož se dnes upouští) a další.

Zásadní vliv na udržení se lidového oděvu na jižním Kyjovsku přímo v terénu má i silná křesťanská tradice obyvatel všech lokalit tohoto subregionu. Právě s významnými církevními svátky, jakými jsou Hromnice (tradiční mše za ženy), velikonoční svátky (Vzkříšení), slavnost Těla a krve Páně (Boží tělo), děkovná mše za úrodu (dožínková), slavnostní hodo-

Obr. 19. Dubňanský stárek na hodech. Foto R. Horák. Národní ústav lidové kultury, 2011.

vé mše či svátek Božího narození jsou příležitostmi, kdy se uplatňuje lidový oděv zejména v jeho obřadní podobě. Jeho nositeli jsou běžní obyvatelé vesnic, kteří často nejsou členy folklorních kolektivů, ale kroje dědí z generace na generaci, a pro tyto příležitosti nechávají zhotovovat nové krojové součásti.

Ačkoliv se lidový oděv z běžného každodenního života obyvatel na jižním Kyjovsku začal vytrácet již v první polovině 20. století, dodnes zaujímá při svátečních příležitostech své pevné místo a jižní Kyjovsko tak zůstává jedním z posledních etnografických regionů České republiky,²⁵ kde zůstala kontinuita v nošení lidového oděvu nepřerušena.

Poznámky:

- 1 H r b á č o v á, Petra. Ženský lidový oděv na jižním Kyjovsku. *Slovácko* 62, 2020, s. 11–31.
- 2 K l v a ň a, Josef. Lidové kroje na moravském Slovensku. In: Húsek, Jan et al. *Moravské Slovensko*. Sv. I. Praha: Národopisná společnost československá, 1923, s. 250.
- 3 V tomto období byly obce Svatobořice-Mistřín odděleny, k jejich sloučení došlo v roce 1964.
- 4 Severní Kyjovsko zahrnuje obce Bukovany, Čeložnice, Hýsly, Ježov, Kelčany, Kostelec, Kyjov (Boršov, Nětčice) Labuty, Moravany, Skalku, Skoronice, Sobůlky, Vlkoš a Vřesovice (nověji též Osvětimany).
- 5 Ždánsko regionálně přísluší k hanáckému Slovácku.
- 6 Š i m š a, Martin. Odívání. In: *Ratíškovice: minulostí slovácké obce*. Ratíškovice: Obec Ratíškovice, 2010, s. 268.
- 7 K l v a ň a, Josef. c. d., s. 97.
- 8 Š ť a s t n ý, Václav. Čížmy z Kyjovska, Podluží a Hornácka. *Malovaný kraj* 17, 1981, č. 4, s. 21.
- 9 Tamtéž.
- 10 Název se odvozuje od barvy výšivky na náprsnce.
- 11 V současnosti již nové kusy téměř nevznikají.
- 12 K o u t n ý, Josef. K vývoji slováckého kroje miloticko-dubňanského. *Časopis Moravského musea zemského* 13, 1913, s. 180–186.
- 13 B i m k o v á, Milada a S v o b o d o v á, Vlasta. Lidový kroj a jeho výroba. In: Hurt, Rudolf a kol. *Kyjovsko*. Brno: Musejní spolek, 1970, s. 221.
- 14 Jedná se o řetízkový steh vyšitý bílou bavlnkou.
- 15 B i m k o v á, Milada a S v o b o d o v á, Vlasta. c. d., s. 221.
- 16 Š i m š a, Martin. c. d., s. 613.
- 17 Š i m š a, Martin. *Lidový oděv na Moravě: katalog výstavy*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2014, s. 14.
- 18 Š i m š a, Martin. Odívání. In: *Ratíškovice: minulostí slovácké obce*. Ratíškovice: Obec Ratíškovice, 2010, s. 600.
- 19 K o u l a, Jan. O kroji lidu slovenského. *Český lid* 1, 1892, s. 281.
- 20 Astrachán je tkaná imitace poloperziánu.
- 21 Respondent LM, Vacenovice 22. 4. 2021.
- 22 F r o l e c, Václav. Lidová kultura. In: Hurt, Rudolf a kol. *Kyjovsko*. Brno: Musejní spolek, 1970, s. 205.
- 23 Respondent LL, Milotice, 15. 4. 2021.
- 24 Š ť a s t n ý, Václav. „Svatební rúcha“ na Kyjovsku. *Malovaný kraj* 17, 1981, č. 3, s. 10–11.
- 25 Vedle např. Hornácka, strážnického, veselského, uherskobrodského, uherskohradištského Dolnácka, hanáckého Slovácka, Podluží, Chodska a dalších.

Literatura:

- B a b í k, Jan a V i k t o r i n, František. O krojích. In: *Kyjovsko a Ždánsko v souborném popisu*. Kyjov: Učitelstvo okresu Kyjovsko-Ždánského, 1936, s. 151–162.
- B e n e š, Josef. Návrh na třídění lidových krojů na Slovácku. *Slovácko* 2, 1960, s. 14–21.

- B i m k o v á, Milada a S v o b o d o v á, Vlasta. Lidový kroj a jeho výroba. In: Hurt, Rudolf a kol. *Ky-jovsko*. Brno: Musejní spolek, 1970, s. 200–221.
- B i m k o v á, Milada a kol. *Za Dubňany, za dědinu: historie a současnost folklorního hnutí v Dubňanech a okolí*. Dubňany: Zd. Kaňa, 2013. 207 s.
- F r o l e c, Václav. Pracovní oděv v obcích na jih od Kyjova od poloviny 19. stol. *Český lid* 46, 1959, s. 69–77.
- F u r y o v á, Vladimíra. *Lidový kroj v Hroznové Lhotě a Ratíškovcích*. Hodonín: Muzeum Hodonínska, 1981.
- F u r y o v á, Vladimíra. Výsledky výzkumu současného lidového kroje na Kyjovsku. In: Frolec, Václav, ed. *Revoluční proměny jihomoravského venkova: sborník příspěvků z konference o integrovaném společenskovědním výzkumu současné vesnice a malého města, Brno 27.–28. února 1979*. Brno: Blok, 1981, s. 172–178.
- F u r y o v á, Vladimíra. Etnografický fond muzea v Kyjově. *Slovácko* 26, 1984, s. 115–118.
- H a n á k, Karel. Z nejstarších dějin slováckého kroje. *Uprkáv kraj* 1, 1942, č. 2–3, s. 3–4.
- H o l c m a n, Vojtěch. Duběňáky. *Malovaný kraj* 20, 1984, č. 6, s. 16.
- H r b á č o v á, Petra. Ženský lidový oděv na jižním Kyjovsku. *Slovácko* 62, 2020, s. 11–29.
- K l v a ň a, Josef. Kroj lidu slovenského na Moravě. *Časopis Moravského muzea zemského* 6, 1906, s. 298–308.
- K l v a ň a, Josef. Lidové kroje na moravském Slovensku. In: Húsek, Jan et al. *Moravské Slovensko*. Sv. I. Praha: Národopisná společnost československá, 1923, s. 97–252.
- K l v a ň a, Josef a F i n t a j s l, František. *Kyjovsko: vlastivědný popis politického okresu kyjovského*. Kyjov: Musejní a archeologický spolek, 1948. 155 s.
- K o u t n ý, Jan. Mentíky a fakule na mor. Slovensku. *Časopis Moravského muzea zemského* 7, 1907, s. 290–294.
- K o u t n ý, Jan. K vývoji slováckého kroje miloticko-dubňanského. *Časopis Moravského muzea zemského* 13, 1913, s. 180–186.
- L u d v í k o v á, Miroslava. *Moravské lidové kroje: Stručný přehled*. Praha: Ústřední dům lidové umělecké tvořivosti, 1969. 71 s.
- L u d v í k o v á, Miroslava. *Moravské a slezské kroje: kvaše z roku 1814 = Mährische und Schlesische Volkstrachten: Guaschen aus dem Jahre 1814*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2000. 192 s.
- M a c k ů K a f k o v á, Antonie. *Lidové kroje. Kroj kyjovský*. Brno: Národopisný odbor Vesny, 1924.
- P o d l í p s k ý, Čeněk. *Kyjovský kroj slovem i obrazem*. Brno: Národohospodářská propagace Československa, 1945. 4 s.
- S v o b o d o v á, Vlasta. Ratíškovská „družka“. In: *Historický sborník 1956: studie historické a etnografické*. Gottwaldov: Krajské muzeum v Gottwaldově, 1957, s. 105–115.
- S v o b o d o v á, Vlasta. Lidový kroj z okolí Kyjova v pozůstalosti Josefa Klvani. *Slovácko* 10–11, 1968–1969, s. 27–42.
- S y n e k, František. *Frajárka: portrét života a osudů slovácké obce Svatobořice-Mistřín*. Svatobořice-Mistřín: [Vydavatelství František Synek], 1997. 142 s.
- S y n e k, František. *Frajárka z Kyjovska: portrét kraje mých snů*. Svatobořice-Mistřín: Vydavatelství František Synek, 2003. 115 s.
- Š i m š a, Martin. Odívání. In: *Ratíškovice: minulost slovácké obce*. Ratíškovice: Obec Ratíškovice, 2010, s. 585–618.
- Š i m š a, Martin. *Lidový oděv na Moravě: katalog výstavy*. Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2014. 239 s.
- Š ť a s t n ý, Václav. Čizmy z Kyjovska, Podluží a Hornácka. *Malovaný kraj* 17, 1981, č. 4, s. 21.
- Š ť a s t n ý, Václav. „Svatební rúcha“ na Kyjovsku. *Malovaný kraj* 17, 1981, č. 3, s. 10–11.
- U p r k a, Joža. *Kožuchy: Album z 30 velkých obrazů reprodukováných neotypii, autolitografií a trojbarvotiskem*. Kroměříž: Pithart, 1921.
- U r b a c h o v á, Eva. Slovácké kožuchy ve sbírkách Moravského muzea. *Časopis Moravského muzea* 39, 1954, s. 98–124.
- Z á l e š á k o v á, Michaela. Proměny lidového oděvu. In: Synek, František a kol. *Svatobořice-Mistřín: 1964–2014 – půlstoletí života obce*. Svatobořice-Mistřín: Obec Svatobořice-Mistřín, 2014, s. 171–175.

Z í b r t, Čeněk. Slovácké kroje a typy z Dubňan. *Český lid* 12, 1903, s. 376–381.

Ž i d l i c k ý, Vladimír, O r e l, Jaroslav a Ř e h á n e k, František. *Lidové kroje na Hodonínsku*. Martin:

Osveta, 1982. [4] s., fotogr.

Ž i d l i c k ý, Vladimír. *Kyjovsko: lidé, kroje, tradice*. Brno: Atelier Zidlický, 2011. 399 s.

Mgr. Markéta Vašulková (n. 1984), etnografka, pracovnice Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici. Ve svém odborném zájmu se věnuje novým způsobům prezentace tradiční lidové kultury v muzeích v přírodě, problematice rodinných a kalendářních obyčejů v oblasti Kyjovska, lidovému odívání, folklorismu a práci s folklorními soubory.

Male Folk Clothes in the South of Kyjov Region

A b s t r a c t

Folk clothes in the south of Kyjov region plays an important role during festive occasions up to these days. There are several costume sets in almost all households within the region. Oftentimes cloth parts which originated within several decades are worn together and many inhabitants of the above-mentioned region own clothes parts inherited from their ancestors, and they also have new parts made and they freely combine them. The study reflects a current shape of male folk clothes in the villages I the south of Kyjov region – Dubňany, Milotice, Svatobořice-Mistřín and Vacenovice and it focuses on the description of respective costume parts, as well as on their changes based on available iconographic material, and terrain, museum and archive research.

Key words: folk clothes, costume, costume part, Moravian Slovakia, male folk clothes

Die Volkstrachten der Männer im Gebiet südlich von Kyjov

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Volkstrachten in den Ortschaften südlich von Kyjov nehmen bis heute einen festen Platz bei feierlichen Gelegenheiten ein, wo sich in fast jedem Haushalt einige komplette Trachten finden. Häufig werden zusammen Trachtenteile getragen, die im Abstand von mehreren Jahrzehnten entstanden sind, zahlreiche Einwohner besitzen von den Vorfahren ererbte Stücke, lassen daneben aber völlig neue anfertigen, die sie beliebig miteinander kombinieren. Der Beitrag reflektiert die heutige Gestalt der Männertracht südlich von Kyjov – in Dubňany, Milotice, Svatobořice-Mistřín und Vacenovice, wobei er sich auf die Beschreibung der einzelnen Trachtenteile und ihren Wandel aufgrund der verfügbaren ikonografischen Unterlagen, Feld-, Sammlungs- und Archivforschungen konzentriert.

Stichwörter: Volkstrachten, Trachtbestandteile, Mährische Slowakei, Region Kyjov, Männertrachten